ТАФАККУРИ ТАЪРИХ

ПОЗНАНИЕ ИСТОРИИ

KNOWLEDGE OF HISTORY

2023, № 4

Панҷакент - 2023

ВАЗОРАТИ МАОРИФ ВА ИЛМИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН
ДОНИШКАДАИ ОМӮЗГОРИИ ТОҶИКИСТОН
ДАР ШАҲРИ ПАНҶАКЕНТ

ТАФАККУРИ ТАЪРИХ
№ 4, 2023

ПОЗНАНИЕ ИСТОРИИ
№4, 2023

KNOWLEDGE OF HISTORY
№4, 2023

Панҷакент - 2023

МУАССИС:
Донишкадаи омӯзгории Тоҷикистон дар шаҳри Панҷакент

Тафаккури таърих, 2023, № 4. – Панҷакент, 2023. – 340 с.
Познание истории, №4, 2023. – Пенджикент, 2023. – 340 стр.
Knowledge of history, №4, 2023. – Penjikent, 2023. – 340 s.

Ҳайати тахририя метавонад бо баъзе фикр ва хулосаҳои муаллифон мувофиқ набошад. Ба дурустии иқтибос, ҳаволаву пайнавиштҳо, дараҷаи илмӣ, услуб ва баёни мақолаҳо муаллифҳо масъуланд.

Мнение редколлегии не всегда совпадает с мнением авторов. За достоверность цитат и ссылок, научный уровень, стилистику статей ответственны авторы.

The opinion of the editorial board does not always coincide with the opinion of the authors. The authors are responsible for the reliability of citations and references, the scientific level, and the style of the articles.

Дар вазорати фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 16.02.2020 ба қайд гирифта шудааст (№148, 149)

Сармуҳаррир:
Ансорӣ Муаззамхон, профессор

Муҳаррири масъул:
Воҳидов Шодмон, д.и.т., профессор

Котиби масъул:
Шарифова Гулпарӣ, н.и.ф, дотсент

Манзил:
735500, Ҷумҳурии Тоҷикистон, вилояти Суғд, ш.Панҷакент, хиёбони Рӯдакӣ – 106.
t-mail: pamir555@inbox.ru

Ҳайати таҳрирӣ/Редакционная коллегия/ Editorial team:
:
Аминов Б. д.ф.т., профессор (Ӯзбекистон)
Арал Азизуллоҳ (Афғонистон)
Аханов Б.Ф. к.п.н., дотсент (Қазоқистон),
Боқий Набижон (Ӯзбекистон)
Ғаффоров Ш.С. д.ф.т., профессор (Ӯзбекистон)
Ғойибов Б.С. д.ф.т., профессор (Ӯзбекистон)
Зайналов Ж.Р. д.ф.иқтисод. профессор (Ӯзбекистон)
Иноятов С.И. д.ф.т., профессор (Ӯзбекистон)
Исакова М.С. д.ф.т., профессор (Ӯзбекистон)
Кан Лина, доктори фалсафа аз фанни таърих(PhD) (Хитой)
Қобулов Э.О., д.ф.т., профессор (Ӯзбекистон)
Қодирий Хондамир (Ӯзбекистон)
Мирзаев Н. М. доктори фалсафа аз фанни таърих(PhD) (Ўзбекистон)
Мирзоюнус М.М. д.ф.ф., профессор (Тоҷикистон)
Муминов А.Қ. т.ф.д. профессор (Туркия)
Мухамедова Д.Ғ. д.ф.равон. профессор (Ӯзбекистон)
Наҷмиддинов Ф.Н. д.ф.иҷтисод (Тоҷикистон)
Набиев В. д.ф.т., профессор (Тоҷикистон)
Расулов А.И. д.ф.равон. профессор (Ӯзбекистон)
Раҳимов Н. д.ф.т., профессор (Тоҷикистон)
Резван Е. Т. д.ф.д., профессор. (Россия)
Саидов И.М. д.ф.т., профессор (Ӯзбекистон)
Сангирова Д.Дж. н.и.т. дотсент (Ўзбекиистон)
Сафаев Н.С. д.ф.п., профессор (Ӯзбекистон)
Сафаров Т. Т. н.ф.т., дотсент (Ӯзбекистон)
Сироҷиддинов Ш.С. д.ф.ф., академик (Ӯзбекистон)
Тимур Хӯҷаӯғли, д.ф.ф.професор (ИМА)
Турсунов С.Н. д.ф.т., профессор (Ӯзбекистон)
Холиқова Р.Э. д.ф.т., профессор (Ӯзбекистон)
Худойқулов Т. Д. д.ф.т., дотсент (Ӯзбекистон)
Ҳайитов Ш.А. д.ф.т., профессор (Ӯзбекистон)
Шамсиев Ӯ.Б. д.ф.п., профессор (Ӯзбекистон)
Шодиева Ш.С. доктори фалсафа аз фанни таърих(PhD) (Ўзбекистон)
Ҷумаев Р.Ғ. доктори фалсафа аз фанни сиёматшиносӣ (PhD) (Ўзбекистон)
Эргашев Ж.Ю. доктори фалсафа аз фанни таърих (PhD) (Ўзбекистон)
Эркинов А. С. д.ф.ф., профессор (Ӯзбекистон)
Эшов Б.Дж, д.ф.т., профессор (Ӯзбекистон)
Эшонқулов И.А. н.и.ф., дотсент (Ӯзбекистон)
Юлдашева Г.К н.ф.т., дотсент (Ӯзбекистон)

© ДОТП, "Паёми донишкада", "Анвори илм", "Тафаккури таърих" соли 2023.

Jahongir Ergashev (Buxoro)
t.f.f.d. (PhD)
j.ergashev@91mail.ru
Marjona Navruzova (Buxoro)
Osiyo xalqaro universiteti talabasi

MAXSUS TARIX FANLARI TIZIMIDA PALEOGRAFIYANING O‘RNI

Annotatsiya: Maqolada tarix fanining yuzaga kelishida “Maxsus tarix fanlari”ning o‘rni beqiyos darajada muhimligi hamda “Maxsus tarix fanlari” fani yozuv yodgorliklarining tashqi alomatlari, ularda aks etgan yozuv, shartli belgilar tizimi, yozuv materiali, yozuv ashyolari, bitik usullari yozuv yodgorliklarining saqlanish holati, matnni tuzish va uning qismlarini joylashtirish xususiyatlari haqida umumiy tushuncha hosil qiladi.

Tayanch atamalar: Maxsus tarix fanlari, Paleografiya, Manbashunoslik, Numizmatika, Xronologiya, Arxeografiya, Sfragistika, Epigrafika, Geraldika, qo‘lyozma, papirus.

Аннотация: В статье даны общие сведения о роли “специальных исторических наук” в становлении исторической науки и о внешних признаках памятников письменности, отраженных в них письменности, создает понимание в системе условных знаков, материале письменности, материалах письменности, методах письма, состоянии сохранности памятников письменности, особенностях построения текста и размещения его частей.

Базовые термины: специальные исторические науки, палеография, источниковедение, нумизматика, хронология, Археография, Сфрагистика, эпиграфика, геральдика, рукопись, папирус.

Summary: The article provides general information about the role of “special historical sciences” in the formation of historical science and about the external signs of written monuments reflected in them, writing creates understanding in the system of conventional signs, writing materials, writing methods, the state of preservation of written monuments, the features of the construction of the text and the placement of its parts.

Basic terms: special historical sciences, paleography, source studies, numismatics, chronology, Archeography, Sphragistics, epigraphy, heraldry, manuscript, papyrus.

Bugungi kunda yuqori malakali kadrlar tayyorlash, yetuk kadrlarni birlamchi va yozma manbalar asosida bilim olishlari uchun kasbiy malaka va ko‘nikmalarni shakllantirish dolzarb masala qilib qo‘yilgan. Yozma manbalar va yodgorliklar har bir olimni izlanishga, o‘z ustida ijodiy ishlashga, asosan fan sohasidagi masalalarning yechimini topishga o‘ziga xos yondashuvning shakllanishida muhim o‘rin egallaydi.

Tarixni ob’yektiv yoritishda moddiy va yozma manbalardan keng foydalaniladi. Ayniqsa, yozma manbalar tarix uchun eng muhim ob’yektdir. U insoniyatning avlodlari uchun qoldirgan nomasi bo‘lib, yozuv uzoq va tadrijiy rivojlanish jarayonini boshdan kechirgan.

Har qanday davrning iqtisodiy va madaniy rivojlanish darajasi yozuv holatiga o‘z izini qoldiradi, uning xususiyatlarini belgilaydi va paleografiyani o‘rganish ob'yekti bo‘lgan qo‘lyozmalarni tashqi belgilarini bir-biri bilan bog‘laydi.

Paleografiya fani o‘rganadigan u yoki bu qo‘lyozma manbaning tashqi belgi - xususiyatlari quyidagilardan iborat: qo‘lyozma harflari, bu harflarning yozilish xususiyatlari, yozuv turi, qo‘lyozmaning materiali, yozuv qurollari, qo‘lyozmada ishlatilgan bezaklar, qo‘lyozma yozilgan siyoh, qo‘lyozmadagi tamg‘alar, muhrlar, qo‘lyozmaning formati, qo‘lyozma muqovasi va boshqa tashqi belgilar.

Paleografiyaning vazifasi quyidagilardan iborat: harflarning grafikasi, xususiyatlarini, harflarning rivojlanishini, yozuvning o‘ziga xos xususiyatlarini o‘rganish, qo‘lyozmadagi matnni xatosiz o‘qiy olish; qo‘lyozma manbaning yozilgan vaqtini aniqlash; qo‘lyozma yaratilgan hududni

aniqlash; qo‘lyozma kim tomonidan yozilganiigini belgilash; qo‘lyozmaning asl nusxa yoki qalbaki ekanligini aniqlash va hakozolardan iboratdir.

Paleografiya ilmiy fan sifatida epigrafika, sfragistika, numizmatika, xronologiya, shuningdek, manbashunoslik fanlari bilan uzviy bog‘liqdir. Bu fanlar bir-birini o‘rganishga yordam beradi va o‘zaro bir-birini to‘ldiradi.

Ma’lumki, tarixdagi har qanday davrdagi ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy-ma’naviy taraqqiyot darajasi o‘sha davrdagi yozuvning holatida o‘z izini qoldiradi, yozuvning xususiyatlarini belgilaydi. Boshqacha aytganda, paleografiyaning tadqiqot ob’yekti bilan qo‘lyozmalarning tashqi belgilarini bir-biri bilan bog‘laydi.

Masalan, arab xalifaligining VIII asr o‘rtalari va IX asr boshlaridagi iqtisodiy, siyosiy va madaniy taraqqiyoti o‘sha davrdagi yozuvga o'z ta’sirini o'tkaza olgan. Bundan tashqari o‘sha davrda yaratilgan qo‘lyozmalarda ham o‘zining izini qoldirgan ya’ni sekinlik bilan yoziladigan kufiy yozuvi o‘rnida davlat muassasalaridagi ish yuritishda undan ko‘ra tezroq yozish imkoni bor bo‘lgan nasx yozuvi bilan almashgan. Shuningdek, qo‘lyozma yozish uchun ishlatiladigan va o‘sha davr uchun o‘ta qimmat va kamyob hisoblangan papirusni qog‘oz siqib chiqargan. Chunki papirus ish yuritishdagi betinim o‘sib borayotgan ehtiyojni qondira olmay qolgan edi. Tarixdan ma’lumki, arab yozuvlari ichida eng go‘zal, eng jozibador va xattotdan eng ko‘p diqqat talab qiluvchi yozuv nasta’liq yozuvidir.

Taraqqiyotning xuddi shunday bosqichini qo‘lyozmalarning boshqa tashqi belgilari, shu jumladan, undagi bezaklar ham bosib o‘tgan. Bu esa o‘z navbatida nafaqat madaniyat taraqqiyotining ichki shart-sharoitlari, balki tashqi siyosiy va madaniy aloqalarning yanada intensivlashgani bilan bog‘liq edi. Bunda esa, turli xalqlar madaniyatining o‘zaro ta ’siri va uning umumtaraqqiyotdagi tutgan o‘rni masaiasini keltirib chiqaradi.

Paleografiya tomonidan qo‘llaniladigan qo‘lyozmalarning tashqi xususiyatlarini tahlil qilish usullar dastlab erta feodal davrida amaliy maqsadlar tufayli Rossiyada paydo bo‘lgan.

XVI-XVII asrlarda amaliy paleografiya sohasida oldinga qadam qo‘yildi: ulamolar uchun maxsus qo‘llanmalar, qo‘lyozmalarni badiiy bezash bilan shug‘ullanuvchi rassomlar, shuningdek, husnixat alifbosi va oddiyroq yozma harflar turlari paydo bo‘ldi.

Amaliy paleografiyaning ilmiy intizomiy paleografiyaga o‘tishi rus tarixshunosligiga, tarixiy manbalarni aniqlash va nashr etish rivojlanishi bilan bog‘liq bo‘ldi. V. N. Tatishchev, M. V. Lomonosov, N. I. Novikovlar o‘z ishlarida rus paleografiyasini rivojlantirish zarurati masalasi va ular uning rivojlanish yo‘llarini umumiy ma'noda bayon qildilar.

Manbalarni nashr etish harflar, yozuv uchun materiallar, yashirin belgilar, bezaklar va boshqa paleografik belgilar bilan kuzatilgan. Shu munosabat bilan qo‘lyozmalarning birinchi paleografik tavsiflari paydo bo‘ladi (E. Bolxovi- tinov, A. V. Gorskiy, A. X. Vostokov), paleografik to‘plamlar, rasmlar (P. I. Ivanov, I. P. Saxarov), suv belgilari jadvallari (I. Plaptev, K. Ya. Tromonin), birinchi umumlashtirilgan grafik jadvallar fikrimizni isbotlaydi. XIX asrning oxirgi choragi XX asr ikkinchi yarmida alohida paleografik ma’lumotlarni to‘plash va tavsiflashdan paleografiya bo‘yicha umumlashtiruvchi ishlarning belgilariga o‘tish davri kuzatildi. XIX asrning ikkinchi yarmida XX asr boshida bosib chiqarilgan I. I. Sreznevskiyning, A. I. Sobolevskiy, E. F. Karskiy, I. A. Shlyapkin, V. N. Shepkin va boshqalarning asarlari qiziqarli fakt materiallarni o‘z ichiga olgan va qo‘lyozmalarni paleografik tadqiq qilishning umumiy usullarini ishlab chiqishgan.

Xullas, paleografiya Maxsus tarix fanlarining eng muhimlaridan hisoblanadi va tarixni yanada chuqur o‘rganishda kata ahamiyat kasb etadi. Paleografik tadqiqotlarning metodologik tartibining asosiy vazifasi uning tarixiga chuqurroq kirib borish bo‘ldi. Paleografik xulosalar nafaqat manbalarni tashqi tanqid qilish masalalarini hal qilishda yordam beradi, yana mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy va madaniy tarixi bilan bog‘liq xulosalar chiqarishda ham yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Saidboboev Z.A. Choriev SH.SH. Maxsus tarixiy fanlar asoslari. / Darslik. T.: Universitet. 2017 – B. 170.

2. Is'hoqov Mirsodiq. Yordamchi tarixiy fanlar [Matn]: o'quv qo'llanma / M. Is'hoqov I. Xudaynazarov. -Toshkent: Noshir nashriyoti, 2019. 288-b.

3. Yordamchi tarixiy fanlar. O'quv qo'llanma. Tuzuvchi: M.Is'hoqov, -T.: TDSHI, — 2013. -B 160.

4. Bozorov O., Ahmedov R va boshqalar, "Yordamchi tarix fanlari", "Farg'ona nashriyoti" 2015. -B.270.

5. Леонтьева Г.А., Шорин П.А., Кобрин В.Б. Вспомогательные исторические дисциплины: / Под ред. Г.А. Леонтьевой. - М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2003. 368 с.: ил.

***

МУНДАРИЧА

Р/Т	НОМИ МУАЛЛИФОН	НОМИ МАҚОЛА	САҲИФА/СТРАНИЦА
1.	АБДУЛАТИПОВ У.Ҳ. ЗАЙНИДИНОВА Ш.Ф.	НАЗАРИ КӮТОҲЕ БА ДОИРАИ ЗӮРОВАРӢ ВА МАСОИЛИ МАРБУТА БА ОН (таҳлили фалсафӣ)	3
2.	АБДУЛҚОДИР НАҶМИДДИН	АНДЕШАҲО ДАР САРИ СИЛСИЛАИ ШЕЪРҲОИ «ҚИССАИ ҲИНДУСТОН»-И МИРЗО ТУРСУНЗОДА	9
3.	АБДУЛЛОЕВ Ш., ДАВРОНОВ Б., САМАДОВ М.	ФАКТОРЫ, ВЛИЯЮЩИЕ НА ИНТЕРЕС ШКОЛЬНИКОВ К ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЕ И СПОРТУ	13
4.	АБДУЛЛОЕВ Ш., САМАДОВ М.	ТАРЗИ ҲАЁТИ СОЛИМ ВА ТАРБИЯИ ҶИСМОНӢ	18
5.	АЗИЗОВ С.С.	САЙЙИД БУРҲОНИДДИН МУҲАҚҚИҚИ ТИРМИЗӢ ВА АҲАМИЯТИ АДАБИИ «МАОРИФ»-И Ӯ	22
6.	ФАЙЗХӮЖА МАҲМУДОВ	НАҚШИ АБӮ РАЙҲОН БЕРӮНӢ ДАР ҒАНОВАТИ ЗАБОНҲО	27
7.	АМИНОВ Б.	МЕЧЕТЬ И МАВЗОЛЕЙ В МЕСТНОСТИ АСТАНА АТА	29
8.	AMONOVA S.	HOW DOES PERSONALITY INFLUENCE SECOND LANGUAGE ACQUISITION? (ON THE EXAMPLE OF EXTROVERSION AND INTROVERSION)	31
9.	АЮБОВ А.Р.	АСРОРИ НОМҲОИ КУҲАН	36
10.	БОЗОРОВ М. Ж.	ФАКТОРЫ АДАПТАЦИИ МИГРАНТОВ	41
11.	ҒАНИЕВА Б.Ҷ.	ВАҲДАТИ МИЛЛӢ - ВОЛОТАРИН ДАСТОВАРДИ МИЛЛАТ	44
12.	ГОРДЕЕВА Е.А.	ОТРАЖЕНИЕ ВЗАИМОВЛИЯНИЙ ОСЕДЛО-ЗЕМЛЕДЕЛЬЧЕСКОЙ И СТЕПНЫХ КУЛЬТУР ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ В ТРАДИЦИЯХ ПОГРЕБАЛЬНОГО ОБРЯДА	48
13.	ДЖУРАЕВА Н.Н.	МЕСТО АНТРОПОЛОГИИ В ФИЛОСОФСКОМ УЧЕНИИ АР-РАЗИ	57

14.	ЖУРАЕВА Г.Б.	ОБУЧЕНИЕ ЧЕРЕЗ НАСТАВНИЧЕСТВО И КОУЧИНГ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОМ РАЗВИТИИ	**60**
15.	ҚОДИРОВА Л.Б.	ВИЗУАЛ МАНБАЛАР ВА УЛАРНИНГ ТАСНИФИ МАСАЛАСИГА ОИД МУЛОҲАЗАЛАР	**63**
16.	МИРЗОЕВ С.	МАВЛАВОНО ҶАЛОЛИДДИНИ БАЛХӢ ВА ВАҲДАТИ ИНСОНӢ (Ба муносибати 25-умин солгарди Ваҳдати миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон)	**69**
17.	МУҲИДДИНОВА М.С.	“ТАРИХИ ХУМУЛИЙ” АСАРИДА МАНҒИТ ҲУКМДОРЛАРНИНГ ДАВЛАТ БОШҚАРУВИГА ДОИР МАЪЛУМОТЛАР ТАВСИФИ	**77**
18.	НАВРУЗОВ ЭМ.	ОСНОВНЫЕ ФОРМЫ И МЕТОДЫ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ТВОРЧЕСКОЙ АКТИВНОСТИ УЧИТЕЛЕЙ СРЕДСТВАМИ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ	**85**
19.	ПАРДАЕВ АСРОР	ПОЛОЖЕНИЕ МЕДИЦИНСКОГО ОБСЛУЖИВАНИЯ В КАШКАДАРЬИНСКОМ ОАЗИСЕ (НА ПРИМЕРЕ 1986-1990 ГОДОВ)	**89**
20.	ПАРДАЕВА С.Р.	“МАРШАЛ ОТА”	**92**
21.	ПӮЛОТОВА З.А.	“ОСОРХОНАИ БА НОМИ РӮДАКӢ: 65- СОЛИ РУШД”	**96**
22.	RASULOVA S. C.	SOPOLLI MADANIYATINING TARIXSHUNOSLIGI	**104**
23.	САБУРИ Х.М., ЭРКАЕВ С.А,	ТАШАББУСҲОИ БАЙНАЛМИЛАЛИИ ТОҶИКИСТОН ДАР МАСЪАЛАҲОИ ОБУ ИҚЛИМ	**110**
24.	САМАДОВ М.	ТАШАККУЛИ АРЗИШҲОИ ҶИСМОНӢ ДАР ТАМАДДУНИ ИНСОНИЯТ	**115**
25.	С.САТТАРОВ	ЭФФЕКТИВНОСТЬ ПРИМЕНЕНИЯ УСОВЕРШЕНСТВОВАННЫХ СОЛНЕЧНЫХ	**119**

		ВОДОНАГРЕВАТЕЛЕЙ В УЗБЕКИСТАНЕ	
26.	СОЛЕХЗОДА С.Т., НОРОВ Н.Н.	СОВРЕМЕННЫЕ ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ И ИНФОРМАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ	**124**
27.	ТОҶИБОЕВ Ш.	ВИЖАГИҲОИ СОХТОРИВУ МУНДАРИҶАВИИ МАСНАВИИ “КОРНОМА”-И ИБНИ ЯМИН	**128**
28.	ТУРСУНОВА С.	ГУРӮҲБАНДИИ ФЕЪЛҲО АЗ РӮИ МАЪНО ВА ВАЗИФАҲОИ СИНТАКСИСИИ ОН	**134**
29.	ТУРСУНОВА С.	НАМУНАҲОИ СОХТОРӢ БО ФЕЪЛИ ИФОДАКУНАНДАИ ТАБДИЛ ДАР ЗАБОНҲОИ АНГЛИСӢ ВА ТОҶИКӢ	**141**
30.	УМАРОВА ШОДОНА	КОРБАСТИ САНЪАТИ ТАЗОД ДАР ЧАНД ШЕЪРИ ФАРЗОНА	**145**
31.	УСМОНЗОДА А.И., ЭРКАЕВ С.А., ИСТАМКУЛОВ Дж. З.	ЭПОХИ АБУ РАЙХОН БЕРУНИ И РАЗВИТИЕ ТОЧНЫХ НАУК	**150**
32.	ҲАЗРАТҚУЛОВА Э.	МАРИЯ САБТЕЛНИ – ТЕМУРИЙЛАР ДАВРИ АДАБИЙ МАНБАЛАРИНИНГ ТАДҚИҚОТЧИСИ	**156**
33.	HAKIMOVA M.R., PATIYEV X.I.	MA’NAVIY TARBIYA - MILLAT MA’NAVIYATI BARHAYOTLIGINING MUHIM OMILI	**166**
34.	ҲАСАНОВА. М.И., БЛИНИЧКИНА Н. Ю.	ТАШАККУЛ ВА РУШДИ БОЗОРИ ХИЗМАТРАСОНИҲОИ ЭЛЕКТРОНӢ ДАР ИҚТИСОДИЁТИ МИНТАҚА	**169**
35.	ҲОМИДЗОДА О., МЕЛИКОВ Ф., РАВШАНОВ Ш.	ТАЪРИХ ВА НАҚШИ ТАРҶУМА ДАР ҲАЁТИ СИЁСӢ, ИҚТИСОДӢ ВА МАДАНИИ ҶОМЕА	**173**
36.	ҲОҶИЕВ А.Қ.	БАРРАСИИ РУБОИЁТИ САДРИДДИНИ ХУҶАНДӢ	**178**
37.	ШАРИФОВА Г.Ҳ.	МАКТАБИ ХАТТОТОНИ БУХОРО ДАР ОХИРИ АСРИ XIX ВА АВВАЛИ АСРИ XX (ДАР АСОСИ ФЕҲРАСТИ КИТОБХОНАИ САДРИ ЗИЁ ВА	**184**

		САНЪАТИ КИТОБАТУ ХАТТОТӢ ДАР АМОРАТИ БУХОРО)	
38.	ФАТҲУЛЛОҲ (БУХОРӢ)	МАҶМУАТ УЛ-КОТИБИН	**188**
39.	ШАМСИТДИНОВ А.Ф. НАДЖМИДДИНОВ Ф.Н.	РАЗВИТИЕ СИСТЕМЫ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ И ПОДДЕРЖКИ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В СФЕРЕ УСЛУГ	**199**
40.	SHERMUXAMMEDOV A.A., XAYRULLAYEV A.I.	TEXNIKA OLIY TA’LIM MUASSASALARIDA TALABALARNI KASBGA YO‘NALTIRISHDA FIZIKA FANIDAN FOYDALANISH YO‘LLARI	**210**
41.	ШУКУРОВ Ф.	ОБРАЗИ “ШИША” ДАР АДАБИЁТИ МУМТОЗИ ТОҶИК	**215**
42.	ЭРКАЕВ А..А., УСАНОВ Р.Т.	РОЛЬ И МЕСТО АБУ РАЙХАН БЕРУНИ В МИРОВОЙ НАУКИ	**218**
43.	ЮСУПОВ Ғ. Ғ.	МОҲИЯТИ СТРАТЕГИЯИ МАРКЕТИНГӢ ВА НАҚШИ ОН ДАР РУШДИ КОРХОНАҲОИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН	**224**
44.	КАРИМОВА Г.Р.	АКАДЕМИК БОБОДЖОН ГАФУРОВ И ЕГО РОЛЬ В СТАНОВЛЕНИИ И РАЗВИТИИ АРХЕОЛОГИИ ТАДЖИКИСТАНА	**227**
45.	MIRZAYEVA N. J. TURSUNOVA M.	MIRZAChO’L VOHASI VA BUYuK KNYaZ N.K.ROMANOV	**238**
46.	САИДМУРОДОВА М.Т.	ҲОЛАТҲОИ РАВОНӢ ВА ТАЪСИРИ ОН БА ҲАЁТУ ФАЪОЛИЯТИ ИНСОН (Қайдҳои равоншинос дар ҳошияи зиндагӣ)	**242**
47.	Фатҳуллоҳ Сабзаворӣ	БАЁНИ УСУЛ ВА ҚАВОИДИ ХУТУТ.	**255**
48.	ВОҲИДОВ Ш., ТЕМИРОВ Ш.	МУҲАММАД СИДДИҚ ҲАШМАТ, ПИСАРИ АМИР МУЗАФФАР (1864-1932) - ҲАЁТ ВА МЕРОСИ ИЛМИИ АСИРИ АРКИ БУХОРО (сарсухани “Девони Ҳашмат”)	**299**
49.	ҒАНИЕВА М.И.	ҲИФОЗАТ ВА ТАРМИМИ АШЁИ ОСОРХОНАВӢ	**314**
50.	ERKINOVA N. M. ERGASHEV J. YU.	ILK O‘RTA ASRLARDA SO‘G‘D MATOLARINING XALQARO	**319**

		SAVDODAGI AHAMIYATI	
51.	ЗАРИПОВ С. Дж.	БУХОРО ВОҲАСИ СУҒОРИЛИШ ТАРИХИГА ДОИР АЙРИМ МУЛОҲАЗАЛАР	**321**
52.	АЙМАТОВА З.Ғ. ЭСАНОВА Д.	ХХ АСР ЎРТАЛАРИДА ЎРТА ОСИЁ МУСУЛМОНЛАРИНИНГ ҲАЖ ЗИЁРАТИ	**326**
53.	ERGASHEV J., NAVRUZOVA M.	MAXSUS TARIX FANLARI TIZIMIDA PALEOGRAFIYANING O‘RNI	**329**
	МУНДАРИЧА		**319**

Нашри илмӣ

Тафаккури таърих, 2023, № 4. – Панҷакент, 2023. – 340 с.
Познание истории, №4, 2023. – Пенджикент, 2023. – 340 стр.
Knowledge of history, №4, 2023. – Penjikent, 2023. – 340 s.

Ҳайати таҳририя метавонад бо баъзе фикр ва хулосаҳои муаллифон мувофиқ набошад. Ба дурустии иқтибос, ҳаволаву пайнавиштҳо, дараҷаи илмӣ, услуб ва баёни мақолаҳо муаллифҳо масъуланд.

Мнение редколлегии не всегда совпадает с мнением авторов. За достоверность цитат и ссылок, научный уровень, стилистику статей ответственны авторы.

The opinion of the editorial board does not always coincide with the opinion of the authors. The authors are responsible for the reliability of citations and references, the scientific level, and the style of the articles.

Муҳаррир Гулпарӣ Шарифова
Муҳаррири махсус Шероз Темиров
Верастории Ш. Воҳидов

© ДОТП, “Тафаккури таърих”, соли 2023.

Маводи маҷаллаи илмб-пажӯҳиши дар Шуъбаи илм ва инноватсия омода карда шуд
Нашри ротопринтӣ.

Қоғази офсетӣ. Ҳуруфи Times New Roman Tj. Ҷузъи чопии шартӣ 42.
Адади нашр 200.
Ба чоп 11.11.2023 имзо шуд.

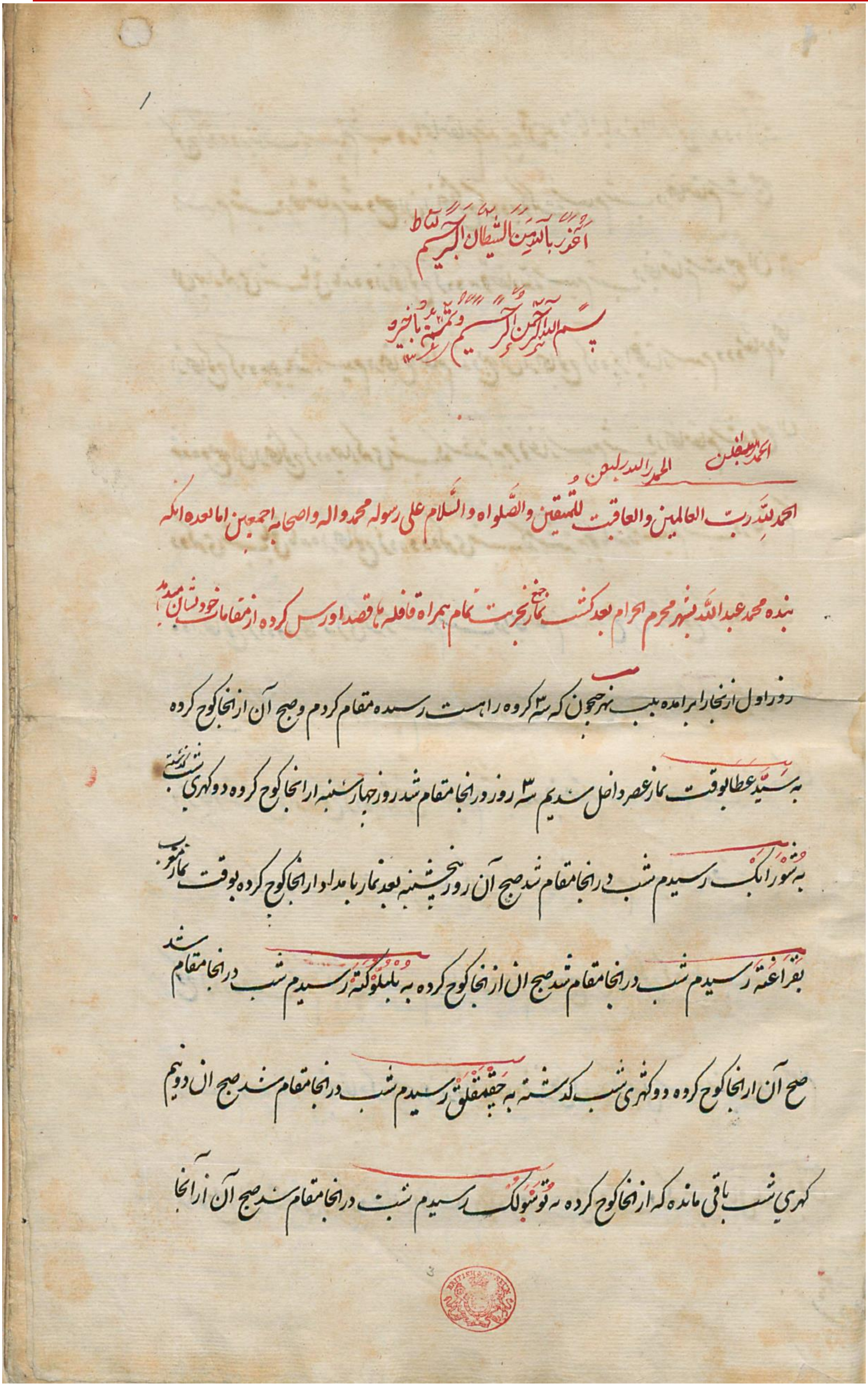

اعوذ بالله من الشیطان الرجیم

بسم الله الرحمن الرحیم و تمم بالخیر

الحمد لله رب العالمین والعاقبة للمتقین والصلوة والسلام علی رسوله محمد واله واصحابه اجمعین اما بعد انکه

بنده محمد عبدالله شهر محرم الحرام بعد گذشت نماز جمعه تمام همراه قافله با قصد اورس کرده از مقامات خود تشنه آمد

روز اول از بخارا برآمده بلب نهر جون که ۳ کروه راه است رسیده مقام کردم و صبح آن از انجا کوچ کرده

به سید عطا بوقت نماز عصر داخل شدیم ۳ روز درانجا مقام شد روز چهارشنبه از انجا کوچ کرده دو گهری شب گذشته

به شور انگ رسیدم شب درانجا مقام شد صبح آن روز پنجشنبه بعد نماز بامداد ازانجا کوچ کرده بوقت نماز عصر

بقراغته رسیدم شب درانجا مقام شد صبح ان ازانجا کوچ کرده به بلبلوکته رسیدم شب درانجا مقام شد

صبح آن ازانجا کوچ کرده دو گهری شب گذشته به حقیقلق رسیدم شب درانجا مقام شد صبح ان دویم

گهری شب باقی مانده که ازانجا کوچ کرده به توشبولک رسیدم شب درانجا مقام شد صبح آن ازانجا